herpy

SKILPADDER

Pond Slider

Trachemys scripta

Trachemys scripta er en dagaktiv, halvt vannlevende skilpadde fra det sørøstlige og sentrale USA og det nordøstlige Mexico. Skjoldet blir opptil omtrent 30 cm, og dyret kan leve i over 40 år. Et voksent dyr krever et stort, filtrert kar med omtrent 330 liter vann, en landdel med varm solplass og kraftig UVB.

Familie: Emydidae

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**18-30 cm** total lengde inkl. hale
Levealder	**20-40 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Semiakvatisk**
Biotop	**Våtmark**
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**150 × 75 × 70 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**21-31 °C**
Varmeplass	**30-40 °C**
Temperatur, natt	**20-24 °C**
Luftfuktighet	**50-80 %**
Vann	**Akvaterrarium** dybde 30-40 cm
Vanntemperatur	**21-31 °C**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-sone 3
Kosthold	**Insekter, ferdigfôr, planter, virveldyr og mark/snegler**
Holdes	**Alene**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kullstørrelse	**2-30 egg**
Kull per år	**1-5**
Inkubasjon	**59-112 dager** ved 22-30 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Ikke listet**
EU-vedlegg	**Ikke listet**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Trachemys scripta er en mellomstor til stor ferskvannsskilpadde som tilbringer mesteparten av livet i vannet og bare går på land for å sole seg, legge egg eller finne nytt leveområde. Skjoldet (carapax) er ovalt og flatt, olivengrønt til brunt med lyse tegninger, og huden er mørk med gule striper. Alle mål i teksten er skjoldlengden. Hunnene blir større enn hannene: voksne hanner måler typisk omtrent 18 cm og hunner omtrent 25 cm, og store hunner når 30 cm. Skjoldet kan i sjeldne tilfeller bli over 40 cm. Et voksent dyr veier opptil omtrent 3 kg.

Arten har tre underarter. *T. s. elegans* har en rød stripe bak hvert øye og mørke flekker på hver buskskjoldplate, og den er langt den mest utbredte i handelen. *T. s. scripta* har en loddrett gul stripe bak øyet, og *T. s. troostii* har et skrått gult felt bak øyet og er sjelden i handelen. Underartene krysser seg ofte, så mange dyr er blandinger, og det har ingen betydning for stellet.

Hannen kjennes på mye lengre klør på forbena, en tykkere og lengre hale og et lett innoverbuet buskskjold. Hunnen har et flatt buskskjold og en kortere, slankere hale.

Levetiden er typisk 20-30 år, og enkelte dyr blir over 40 år. Arten er rolig og nysgjerrig, men ikke et kosedyr man tar opp: den lærer raskt å forbinde deg med mat og svømmer fram og tilbake foran glasset når du kommer, men den liker ikke å bli håndtert. Et voksent dyr krever omtrent 330 liter filtrert vann, kraftig oppvarming og UVB hele sitt lange liv.

T. scripta har vært blant de mest handlede krypdyrene i verden og er sluppet ut eller satt ut i store deler av kloden. Den regnes som en av verdens verste invasive arter: den blir kjønnsmoden tidligere, vokser seg større, får flere unger og er mer aggressiv enn mange av artene den konkurrerer med om mat og solplasser. Oppsettet må derfor alltid være rømningssikkert, og dyret må aldri settes ut i naturen.

Les mer: Lys og UVB

Utbredelse og leveområde

Trachemys scripta er opprinnelig hjemmehørende i det sørøstlige og sentrale USA og det nordøstlige Mexico. *T. s. scripta* lever i sørøst: Virginia, North og South Carolina, Georgia, Alabama og Florida. *T. s. elegans* lever i Mississippi-elvens nedbørfelt og langs Mexicogulfen fra Iowa, Illinois, Indiana og Ohio i nord til Texas og det østlige New Mexico i vest, og videre inn i det nordøstlige Mexico (blant annet Nuevo León og Tamaulipas). *T. s. troostii* finnes særlig rundt Tennessee.

Utenfor det opprinnelige området finnes arten i dag på alle kontinenter unntatt Antarktis, fordi dyr er sluppet ut eller satt ut, også flere steder i Europa. Landene på kartet er bare den opprinnelige utbredelsen. Taksonomien i artskomplekset er ikke avklart: flere former som tidligere ble regnet som underarter, regnes nå som selvstendige arter, og det er uenighet om hvordan komplekset skal avgrenses.

> **Naturlig utbredelse:** USA og Mexico.

LEVEOMRÅDE

Trachemys scripta lever i dammer, innsjøer, myrer, langsomme elver og andre våtmarker med bløt bunn, mye vannplantevekst og tømmerstokker eller bredder der den kan sole seg. Grupper på mange dyr ses ofte i solen på stammer og greiner, også høyt over vannet, og ved fare glir de lynraskt tilbake i vannet og dykker.

Unge dyr holder seg i svært grunt vann med mye vegetasjon, der de både finner mat og skjul. Voksne dyr beveger seg over større avstander på jakt etter mat. Hannene går på lengre vandringer etter hunner, og hunnene forlater vannet for å grave rede i jorden.

Om vinteren går arten i dvale på bunnen av dammer og innsjøer. Dyrene blir inaktive omtrent i oktober, når temperaturen faller under 10 °C, og de verken spiser eller avgir avføring, ligger nesten urørlige og trekker pusten svært sjelden. I varmere områder kan de komme opp og sole seg, men de vender raskt tilbake til dvalen når det blir kaldt igjen.

Les mer: Vinterdvale og årstider

Stell

TERRARIET

Hold dyret i et akvarium, et stort kar eller en lukket innendørs dam, ikke i et vanlig terrarium. Karet må være minst fem ganger så langt som skjoldet og halvparten så bredt som det er langt, og landdelen regnes med i bunnarealet. Vannet må være minst dobbelt så dypt som skjoldet er bredt. En hunn på 30 cm skal altså ha minst 150 × 75 cm og en hann på 20 cm 100 × 50 cm. Målene i boksen, 150 × 75 × 70 cm, gir en vanndel på 110 × 75 cm med 40 cm vann (omtrent 330 liter), en landdel på 40 × 75 cm og 30 cm kant over vannet. Større er alltid bedre.

Innred fra første dag et oppsett for et voksent dyr. Vann er tungt: 330 liter veier 330 kg, så plasser oppsettet på et gulv som tåler det, helst i første etasje eller kjeller. Glassakvarier er enkle å gjøre klare, men krever ombygging til landdel og solplass. Kar med ugjennomsiktige vegger, som fôrkar og ferdige dammkar, gjør at dyret føler seg tryggere og demper den evige svømmingen fram og tilbake langs glasset: i naturen dykker skilpadden for å gjemme seg, og i et glassakvarium finnes det ingen steder å gjemme seg under vann.

Landdelen må være stor nok til at hele dyret kommer helt opp av vannet, og gjerne så stor at det kan gå en tur. Bygg den som en strandbredd eller en hylle med en ru rampe, og legg en stor, flat stein som solplass, fordi stein leder varmen jevnt og varmer både nedenfra og ovenfra. Lampe og UVB sitter rett over solplassen. Kanten rundt landdelen må være minst 25 cm høy, slik at dyret ikke kan klatre ut. Er dyret en hunn, må du bygge inn en kasse med jord eller sand som eggleggingsplass.

Vannet renses av et kraftig filter, helst et utvendig tønnefilter som er beregnet for minst 2-3 ganger vannmengden. Hold helst bare ett dyr: flere dyr må være like store og krever et kar som er minst 50 % større, og flere solplasser.

Oppsettet må være helt rømningssikkert. En utendørs dam om sommeren er bare forsvarlig hvis den er lukket: gjerde som går minst 30 cm ned i jorden mot graving, tett gjerde mot rovdyr og hønsenett over toppen. Unngå finmasket nett, som skjærer bort mye av solens UVB.

Les mer: Varme og temperatur

TEMPERATUR

Overflaten på solplassen skal være omtrent 40 °C, målt med et infrarødt termometer et par timer etter at lampene er slått på, og luften over den 30-32 °C. Varm opp med halogenlamper, som gir solliknende varme, i dype kupler med keramisk sokkel. To lamper gir en større og jevnere solplass enn én. Varmelampen må sitte i samme avstand fra solplassen som UVB-røret.

Vannet skal være 21-31 °C for voksne dyr; unger under ett år må ha 24-29 °C og litt større ungdyr 23-24 °C. Voksne tåler kjøligere vann enn de små, fordi de holder bedre på varmen etter en tur på solplassen. Sett vannvarmeren på laveste temperatur, slik at det oppstår en gradient i karet. Varmeren må ha et plastskjold, slik at dyret ikke brenner seg, og automatisk utkobling. Mål vannet med et digitalt termometer ved å dyppe føleren i; la den ikke ligge i karet, for dyret ødelegger den.

Om natten slås lampene av, og hos voksne dyr kan vannvarmeren også slås av, slik at vannet kjøles litt ned som i naturen; unger under ett år må ha varmt vann hele døgnet. Nattemperaturen er ikke nærmere kjent; 20-24 °C passer.

Dvale er naturlig for arten og regnes som gunstig, men den er ikke et krav, og et dyr som ikke selv blir sløvt og slutter å spise om høsten, skal ikke tvinges. Bare friske, veltilvoksne dyr over 3-4 år kan gå i dvale, og bare etter en veterinærsjekk. Stopp fôringen når dyret selv spiser mindre, slå av varmen en uke før, og hold deretter dyret ved 3-5 °C i høyst 14 uker (små dyr høyst 10 uker), for eksempel i en ventilert kasse med fuktig jord og løv i et kjøleskap. Under 2 °C begynner dyret å fryse, og over 15 °C er det for kaldt til å spise, men for varmt til å senke stoffskiftet nok, slik at det sakte sulter. Vei dyret hver 2.-4. uke; mister det mer enn omtrent 1 % av vekten, må det til veterinær. Første gang bør dvalen skje med hjelp fra en veterinær med erfaring med krypdyr.

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Skilpaddens fuktighet er vannet selv, så den relative luftfuktigheten er ikke avgjørende og ikke nærmere dokumentert for arten; 50-80 % i rommet er rikelig. Det avgjørende er at vannet er rent.

Dyret avgir avføringen i vannet, så vannet blir raskt skittent, og skittent vann er en helserisiko for både dyret og deg. Bruk et kraftig filter, og skift vannet hver 1.-2. uke; filteret alene er ikke nok. Fjern fôrrester og skitt med en fiskehov etter fôring. En luftstein gir ekstra oksygen, men er ikke et filter.

VANN OG VANNKVALITET

Vannet er dyrets oppholdssted, så det skal være dypt, rent og varmt. Vannet må være minst dobbelt så dypt som skjoldet er bredt, og 30-40 cm passer for voksne dyr. Temperaturen er 21-31 °C for voksne dyr (se Temperatur).

Filteret må både filtrere mekanisk og biologisk. Den mekaniske delen fjerner fôrrester og avføring; den biologiske delen, med svamp eller keramiske ringer, huser nyttige bakterier som omsetter giftig nitrogenavfall. Bakteriene må ha strømmende vann; står vannet stille, mangler de oksygen, og vannet blir usunt. Et filter beregnet for fisk er ofte for svakt, så velg ett som er beregnet for minst 2-3 ganger vannmengden. Undergrunnsfiltre, små innvendige filtre og hengefiltre er ikke egnet for et voksent dyr.

Rengjør filteret minst én gang i måneden. Skyll filtermediet i vann fra karet, ikke fra springen, slik at bakteriene bevares, og bruk aldri såpe eller kjemikalier. Trekk ut støpselet med tørre hender før du tar på filteret, og koble alt elektrisk utstyr ved vannet til en jordfeilbryter.

LYS OG UVB

UVB er en nødvendighet. Arten hører til Ferguson-sone 3, og UV-indeksen på overflaten av solplassen må være 3,0-4,0 og lavere andre steder i oppsettet, slik at dyret kan velge. Bruk et T5 HO-rør med reflektor som dekker 50-75 % av oppsettets lengde og sitter over solplassen.

Avstanden fra røret til dyrets rygg er 28-33 cm for et rør med 5-6 % UVB og 43-53 cm for et rør med 10-12 % UVB. Heng aldri røret nærmere enn 25 cm fra solplassen, for da dekker strålingen ikke dyret jevnt. Plast og glass stopper UVB helt, og tett nett stopper opptil 40 %, så det må ikke være noe mellom røret og dyret. UVB-rør mister styrke og må skiftes jevnlig.

Suppler med en kraftig dagslyslampe på omtrent 6.400 K. Lyset må være på 11-13 timer i døgnet, kortest om vinteren og lengst om sommeren. Bruk aldri farget lys, heller ikke om natten, for dyrets øyne er svært følsomme for farger, og det belaster dyret.

FÔRING

T. scripta er altetende og spiser i naturen smådyr, krepsdyr, snegler, ormer, små fisker, rumpetroll og andre dyr, men også store mengder alger og vannplanter; voksne er nesten planteetere. Skilpadden mangler spyttkjertler, så den kan bare spise i vannet; kast maten i karet.

Dyr under 1 år får 50 % animalsk og 50 % grønt: animalsk fôr hver dag, grønt hver dag og pellets annenhver dag. Dyr over 1 år får 25 % animalsk og 75 % grønt: animalsk fôr 1-2 ganger i uken, grønt hver dag og pellets 2-3 ganger i uken. En porsjon animalsk fôr er det dyret kan spise på 5-10 minutter. En porsjon grønt tilsvarer skjoldets størrelse, og en porsjon pellets hodets. Pellets bør høyst utgjøre 25 % av kosten.

Animalsk fôr: kakerlakker, sirisser, meitemark, melorm, silkeormer, reker og krill, snegler fra oppdrett og små levendefødende fisker som guppy og platy. Hele dyr er bedre enn biter, for biter er ikke fullt næringsrike. Gullfisk og enkelte andre karpefisker inneholder tiaminase, som bryter ned vitamin B1, og må bare være en tilfeldig godbit. Frosne kyllinger, vaktler og nakne musunger er bare godbiter.

Grønt: løvetann, kløver, vassarve, salat, endivie, grønnkål, mangold, spinat og nepetopp. Frukt er en tilfeldig godbit. Gi aldri avokado, løk, tomat, sitrusfrukter, sopp, aubergine, rabarbra eller sterk pepper. Vask planter fra naturen og bruk bare de som ikke er sprøytet og er sikkert artsbestemt.

Kalk får dyret via pellets og et sepiaskall i karet, som også holder nebbet slitt. Fjern alltid den harde plastbaksiden først, for den gjør dyret svært sykt hvis den svelges, og skift sepiaskallet hver 1.-2. måned.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd Les mer: Oppdrett av rumpetroll

ATFERD OG HÅNDTERING

T. scripta er dagaktiv og nysgjerrig og lærer raskt å forbinde deg med mat. De fleste dyr liker ikke å bli tatt på og klappet. Tillit bygges best ved å fôre med en myk pinsett, ikke med fingrene, for da risikerer du å bli bitt. Arten har ingen tenner, men et skarpt nebb, og et bitt gjør vondt og kan gi blod.

Må dyret løftes, ta det nedenfra med håndflaten og hold skjoldet med begge hender, slik at kropp og ben er støttet. Hold fast, men ikke hardt: et fall kan skade eller drepe. Vask hendene grundig før og etter, og la ikke barn under 5 år håndtere dyret.

Dyret trives fint alene. Flere dyr sammen kan gi bitt, kamp om solplassen og kannibalisme, og det er derfor best å holde ett. Et dyr som hele tiden svømmer fram og tilbake langs glasset, har ofte for lite plass.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannen har mye lengre klør på forbena og en tykkere og lengre hale, og kloakkåpningen ligger utenfor bakkanten av skjoldet; hunnens kloakkåpning ligger ved eller under bakkanten, og buskskjoldet hennes er helt flatt. Hannene er kjønnsmodne ved 9-11 cm skjoldlengde, typisk etter 2-6 år, og hunnene ved 15-20 cm, typisk etter 5-8 år.

PARRING

I naturen foregår paringen mellom mars og juli under vann. Hannen svømmer foran hunnen og vibrerer med de lange klørne mot ansiktet hennes, og hunnen synker til bunns hvis hun er mottakelig; ellers kan hun reagere aggressivt. Frieriet kan vare 45 minutter, selve paringen omtrent 10 minutter.

En hann som holdes sammen med en hunn, frir ofte vedholdende til henne; holdes dyrene sammen, må det være plass til at hunnen kan komme seg unna.

EGGLEGGING OG KULL

En hunn legger 2-30 egg per kull, typisk 6-11, avhengig av størrelse og alder, og 1-2 kull i året, enkelte opptil 5, med 12-36 dager imellom. Hun graver et hull med bakbena og legger eggene i det. De siste ukene før eggleggingen oppholder hun seg mindre i vannet og snuser og skraper i jorden på jakt etter et sted å grave. Hunner kan lagre sæd og legge befruktede egg i sesongen etter en paring.

En hunn må alltid ha en kasse med jord eller sand på landdelen, også når hun holdes alene, slik at hun har et sted å grave.

INKUBASJON

I naturen klekkes eggene etter 59-112 dager, oftest etter 60-95 dager. Kjønnet avgjøres av rugetemperaturen: ved 22-27 °C kommer det bare hanner, ved høyere temperaturer hunner. Den øvre grensen i kassen (30 °C) er et anslag.

Eggene har et mykt, bøyelig skall som tar opp vann fra omgivelsene. Får de for mye vann, kan de sprekke eller bli angrepet av sopp. Ungene blir ofte liggende i skallet den første dagen eller to etter klekkingen, mens de tar opp resten av plommen.

OPPDRETT AV UNGER

Ungene klarer seg selv fra klekkingen; foreldrene passer verken egg eller unger. I naturen holder de seg i svært grunt vann med mye vegetasjon, der de finner mat og skjul og selv oppsøker det varmeste vannet.

Unger under ett år må ha vann på 24-29 °C hele døgnet, rikelig med skjul og en solplass de lett kan klatre opp på. De får animalsk fôr og grønt hver dag og pellets annenhver dag (se Fôr). Holdes flere unger sammen, må de være like store, og det må sikres at alle får fôr.

Helse og vanlige feil

Skilpadder skjuler sykdom, så vær oppmerksom på endringer. Vei og mål dyret 1-2 ganger i måneden, og før en ukentlig loggbok over vekt, appetitt og adferd. Plutselig vekttap er ofte det første tegnet på sykdom, og en jevn vekt viser at du verken fôrer for mye eller for lite.

Typiske problemer og feil i stellet: - Skittent vann: vannet blir raskt en helserisiko hvis filteret er for svakt, eller vannet ikke skiftes. - Kalkmangel og sykdommer i knokler og skjold ved for lite UVB eller kalk. Sørg for UVB og et sepiaskall uten plastbakside. - B1-mangel (tiaminase) ved for mange gullfisk eller lignende karpefisker. - Svelget plast fra sepiaskall eller innredning. - Feil innredning, der dyret ikke kan komme opp av vannet eller ikke kan skjule seg.

Alle krypdyr kan være symptomfrie bærere av Salmonella og smitte mennesker. Vask hendene før og etter kontakt med dyret, vannet og utstyret, og la ikke barn under 5 år håndtere dyret. Etter et bitt skal såret skylles under rennende vann i omtrent fem minutter og rengjøres med mild såpe; oppsøk lege ved dype, blødende eller betente sår.

Oppsøk en veterinær med erfaring med krypdyr hvis dyret går ned i vekt, ikke spiser, har åpen munn eller virker sløvt.

Les mer: Karantene og hygiene

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.